Konferencja „Innowacje dla przyszłości rolnictwa i wspólnot wiejskich”

Bruksela, 2-3 Maja 2018 r.

Rozmawiamy dziś o obecnych i przyszłych badaniach naukowych, innowacjach w rolnictwie i na obszarach wiejskich. Chcemy bowiem określić nasze cele bieżące, średniookresowe i długookresowe w tym zakresie. Niezbędne jest spojrzenie w przeszłość i przeprowadzenie pewnego bilansu osiągnięć, niepowodzeń, a nawet błędów i próba znalezienia ich przyczyn.

W strategii naszego rozwoju, w poszukiwaniu, kreowaniu, finansowaniu instrumentów służącym temu rozwojowi staraliśmy się zawsze przypisywać należne miejsce badaniom naukowym, postępowi technicznemu, różnym rozwiązaniom charakterystycznym dla nowoczesnego, nowatorskiego podejścia wykorzystując najlepsze osiągnięcia w tym zakresie. Stawialiśmy na edukację, wiedzę, co określaliśmy terminem inteligentny rozwój. Temu służyła m.in. strategia lizbońska, do której jednak niezbyt chętnie powracamy, ponieważ nie zrealizowane zostały jej cele. Można powiedzieć, że wyciągnęliśmy wnioski z tego niepowodzenia dla realizacji 7. Programu Ramowego oraz obecnie wdrażanego Horyzontu 2020. W to nowe podejście i rozumienie wagi badań, innowacji wpisują się nasze działania podjęte w 2015 r. podczas Expo w Mediolanie czy na konferencji w styczniu 2016 r. oraz strategii przyjętej w lipcu 2016 r., w której określono priorytetowe obszary badań i innowacji oraz sposoby ich realizacji. Oczywiście swoje rolę do odegrania w tym procesie ma także nasza dzisiejsza konferencja.

Szanowni Państwo! Chcę podkreślić, że dzisiejsza konferencja odbywa się w dobrym momencie, ponieważ jest nam już znany komunikat Komisji "Przyszłość żywności i rolnictwa", który komisarz Hogan ogłosił 29 listopada ubiegłego roku, i nad odniesieniem do którego pracujemy obecnie w Parlamencie Europejskim. Dziś, bezpośrednio przed tą konferencją, na sesji Parlamentu Komisja ogłosiła projekt Wieloletnich Ram Finansowych na okres 2021-2027, a na początku czerwcu oczekiwane są propozycje legislacyjne w sprawie reformy WPR.

WPR jest jedną z pierwszych wspólnotowych polityk, formalnie powstała w 1962 r. i konsekwentnie stara się realizować cele określone w Traktacie Rzymskim. Chcę wymienić tu

przede wszystkim bezpieczeństwo żywnościowe, tak w zakresie dostępności artykułów żywnościowych na rynku, jak i odpowiednią jakość tej żywności. WPR zawsze reagowała na ważne wyzwania i włączała się w ich realizację. Możemy pokazać to na przykładzie podejmowania i rozwiązywania spraw środowiskowych, walki ze zmianami klimatycznymi, przestrzegania zasad dobrostanu zwierząt, zdrowia zwierząt i roślin, szczególnie w kontekście rozpowszechniania się epidemii, chorób zwierzęcych, a także rożnych szkodników i chorób roślin. Coraz większym wyzwaniem staje się problem jakości gleby i wody oraz kwestia ich dostępności. W realizacji tych wyzwań należne miejsce ma nauka, której osiągnięcia były i są wdrażane w rolnictwie, a także w całym łańcuchu żywnościowych "od pola do stołu".

Przed rolnictwem stoją nowe zadania. Zakłada się, że populacja światowa osiągnie w 2050 r. ok. 10 mld ludzi, z czego większość będzie żyła w miastach w wyniku postępującej urbanizacji. Mamy nadal na świecie ponad 800 mln ludzi cierpiących na brak żywności - od poziomu głodujących do osób niedożywionych, z czego ¾ w krajach rozwijających się żyje na obszarach wiejskich i jest uzależnione od działalności rolniczej. Co więcej, mówi się nawet, że liczba osób o niezbilansowanej diecie sięga 1/3 populacji ludzkiej. Poprawiający się poziom dostępu do żywności i równoległy wzrost zasobności zwiększa populację osób bilansujących swoją dietę. Wynikający z tego wzrost popytu na żywność oraz zakładany wzrost populacji powodują potrzebę wzrostu produkcji żywności do 2050 r., w zależności od szacunków o wielkość od 60 do 110% (najczęściej wskazuje się 75-80%). Równocześnie należy podkreślić, że nadal ponad 30% żywności jest na świecie marnotrawione. Istotnym problemem jest również rosnący niedobór wody, który nie tylko ogranicza rozwój produkcji rolniczej ale także poziom życia i rozwój cywilizacyjny. Nasuwa się tu postulat dla świata nauki, aby przyśpieszyć prace nad hodowlą roślin odpornych na suszę i niedobór wody.

Nasze działania europejskie czy założenia ONZ kreują zrównoważony rozwój przyjazny dla środowiska, ograniczający zmiany klimatyczne. Należy wymienić tutaj m.in. Cele Zrównoważonego Rozwoju ONZ oraz Porozumienie Klimatyczne z Paryża. Możemy tu postawić pytanie o relację między zrównoważonym rozwojem a innowacjami i badaniami naukowymi. Odpowiedź jest jedna – jeśli chcemy, aby współczesny rozwój miał inteligentny charakter, to musi być wsparty innowacjami i badaniami naukowymi.

Przewidywany niezbędny wzrost produkcji żywności stawia przed rolnictwem potrzebę zachowania wzrostu produktywności, pogodzenia tego z celami środowiskowymi,

szczególnie wymogiem utrzymania bioróżnorodności poprzez racjonalne i efektywne wykorzystanie zasobów, zwłaszcza gleby i wody oraz działania na rzecz wsparcia zdrowotności roślin i zwierząt i ich odporności na wszelkiego rodzaju choroby i szkodniki. Temu celowi ma służyć postępująca cyfryzacja gospodarki dzięki technologiom informacyjno-komunikacyjnym, w tym rozwój internetu szerokopasmowego, która w sposób istotny może przyczynić się do rozwoju rolnictwa precyzyjnego, a więc zmniejszenia zużycia środków produkcji, w tym szczególnie nawozów i środków ochrony roślin, co wpłynie na jakość środowiska, a ich zastosowanie przy użyciu coraz lepszej jakości sprzętu zwiększy ich skuteczność w walce z chorobami i szkodnikami. Aby to osiągnąć potrzebne są nowe, innowacyjne urządzenia i maszyny, które będą działać z większą dokładnością, zmniejszą zużycie wspomnianych środków chemicznych, a więc musimy z jednej strony polepszyć jakość tych urządzeń, zastosować nowe rozwiązania techniczne, a z drugiej strony produkować nowe środki ochrony roślin, nawozy, bardziej skuteczne, a jednocześnie przyjazne dla środowiska.

Badania naukowe i innowacje muszą być prowadzone w powiązaniu z praktyką rolniczą. To musi być jeden z warunków finansowania tych działań. W to wszystko musi być włączone doradztwo rolnicze i dobrze funkcjonujący system wdrożenia nowych technologii, osiągnięć nauki i innowacji. Chciałbym podkreślić, że rolnicy w zdecydowanej większości są otwarci na wszelkiego rodzaju nowości ale przy początkowym ich wdrażaniu powinna być im udzielana pomoc finansowa, tak ze strony Unii jaki i krajów członkowskich. Można by powiedzieć, że obawy czy ryzyko przed jakimi staje rolnik powinny być zabezpieczone w pierwszym etapie ze strony Unii i kraju. Wiemy, że badania naukowe, poszukiwanie nowych rozwiązań to proces długi, często wieloletni. Wynika to przede wszystkim z cyklu biologicznego produkcji rolniczej. Oznacza to, że na efekty trzeba czekać nawet wiele lat. Wreszcie należy brać pod uwagę, że mamy tu do czynienia z żywymi organizmami roślin i zwierząt. Należy również podkreślić, że bardziej otwarte na wprowadzanie innowacji są gospodarstwa duże, co wynika z możliwości w części obniżenia kosztów, poprawy produktywności i co za tym idzie poprawy konkurencyjności.

Ogromną szansą dla europejskiego rolnictwa w oparciu o wsparcie środowiska naukowego i badawczego jest rozwój biogospodarki oraz przechodzenie na gospodarkę o obiegu zamkniętym. Zostało to już zauważone przez Unię m.in. w ramach programu Horyzont

2020, przyjętej w 2012 r. strategii na rzecz biogospodarki czy pakietu działań na rzecz gospodarki cyrkulacyjnej z grudnia 2015 r. Konieczne są jednak dalsze działania.

Obecne badania i innowacje wymagają interdyscyplinarnego podejścia. Wyjątkowo ważne są relacje i wykorzystanie badań podstawowych w tzw. naukach stosowanych. Nauki te mają swój istotny udział we wdrożeniu badań. Wskazane jest większe powiązanie wszelkiego rodzaju badań naukowych z prowadzonymi pracami nad ulepszeniem nowych środków produkcji, myślę tu o nawozach, środkach chemicznych, maszynach, paszach, środkach leczniczych czy całym procesie przetwórstwa, przechowalnictwa między ośrodkami badawczymi wielkich koncernów a wspomnianymi ośrodkami naukowymi, tym bardziej, że koncerny mogą dysponować dużymi środkami przeznaczonymi na te cele. Proces wdrażania musi być realizowany razem, we współpracy nauki, wytwórców środków produkcji, rolników i doradców. Taki system powinien być podstawą dla wsparcia finansowego ze środków unijnych.

Wreszcie procesy globalizacji, funkcjonowania rynku światowego wymagają współpracy międzynarodowej na szczeblu światowym, służą temu różne organizacje międzynarodowe, stowarzyszenia, które w świecie naukowym i badawczym są powszechne. Obszary badań i innowacji powinny być także wpisane i finansowane w ramach porozumień handlowych zwieranych przez Unię czy też w innych formach.

Ogromnego znaczenia nabiera system kształcenia dla potrzeb rolnictwa, konieczność ciągłego podnoszenia kwalifikacji i dla wprowadzania innowacji należy wykorzystać otwartość i dobre przygotowanie młodych rolników. W tym obszarze ogromne znaczenie ma więc stan kapitału ludzkiego.

Rosnąca determinacja w rozwoju badań i innowacji i ich wpływu na zrównoważony rozwój nie oznacza możliwości zmniejszenia nakładów na ten obszar w krajach członkowskich, co się jednak często obserwuje. Chodzi tu o wypracowanie wspólnego, jednolitego podejścia na szczeblu europejskim, krajowym i regionalnym, choć należy brać pod uwagę, że możliwości krajów biedniejszych w tym zakresie są ograniczone.

Gospodarka cyfrowa stwarza nowe możliwości w zakresie rozwoju i upowszechniania innowacji. Wykorzystujemy technologie satelitarne do identyfikacji działek, do oceny szkód na skutek chorób czy klęsk żywiołowych.

W zakresie spraw środowiskowo-klimatycznych szczególnie ważne jest wspólne podejście dla sektora rolnego i leśnego, ponieważ razem odpowiadają za zdecydowaną większość powierzchni, tak w Europie jaki i w świecie.

Podsumowując, pamiętajmy, że rolnictwo to nie tylko produkcja żywności czy surowców dla przemysłu ale także ogromne możliwości w zakresie odnawialnych źródeł energii, wytwarzania szeregu dóbr publicznych, w zakresie krajobrazu, środowiska, możliwości działań na rzecz zatrzymania zmian klimatycznych. Również leśnictwo jest miejscem produkcji biomasy ale ma także ogromny wpływ na stan środowiska, klimatu nie mówiąc już o roli rekreacyjnej. Stąd zarządzanie zasobami, związane z ich efektywnym wykorzystaniem zależy od znalezienia właściwej równowagi między produktywnością a celami środowiskowymi w rolnictwie i leśnictwie.

Strategia Europa 2020, a także strategia do roku 2050 w dużej mierzą są uzależnione od efektów programu Horyzont 2020 i kolejnych naszych działań w zakresie wykorzystania rozwoju naukowego, innowacji, wiedzy na rzecz inteligentnego, zrównoważonego rozwoju.

Czesław Siekierski